

Gud vill oss väl

Biskop Sören Dalevi

Andakt

När Johannes hade blivit fängslad kom Jesus till Galileen och förkunnade Guds budskap och sade: ”Tiden är inne, Guds rike är nära. Omvänd er och tro på budskapet.”

(Markusevangeliet 1:14-15)

Det finns ingen bok i världen som det forskats så mycket på som Nya testamentet, och forskarna har hur många olika teorier som helst om allt som står i boken. Men det finns en sak de alla är märkligt överens om. Det är att de ord vi just hörde, de orden summerar det som var Jesus huvudbudskap: Guds rike är nära, omvänd er och tro på budskapet.

Jag vill fokusera på orden ”omvänd er” här, som på grekiska heter *metanoeo*. Om man översätter ordet *metanoeo* till svenska bokstavligt betyder det ”tänk annorlunda”. Tänk annorlunda! Att leva i omvändelse är med andra ord att tänka annorlunda. Vilket får mig att tänka på den sanna berättelsen om hur det gick till när den japanska motorcykeltillverkaren Honda slog sig in på den amerikanska marknaden på 1960-talet. För det är en bra berättelse om att lära sig tänka annorlunda.

Honda hade på 1960-talet beslutat sig för att ta minst tio procent av den amerikanska motorcykelmarknaden. Det fanns en handfull stora märken i USA, till exempel Harley-Davidson och Triumph, men Honda hade räknat ut att de kunde göra mycket billigare motorcyklar än dem. Men det gick trögt att slå sig in på marknaden. Folk betalade hellre mer pengar för att ha en HD än en Honda. Och värre än så: det visade sig att amerikanerna åkte motorcykel på ett annat sätt än hemma i Japan. De åkte längre sträckor, och fortare, och då visade det sig att Hondamotorcyklarna läckte olja.

Det gick riktigt uruselt för Honda.

Nu var det så att det fanns en annan sorts motorcyklar som Honda tagit över till USA, de var tänkta att användas av den egna personalen för att göra småärenden med. De kallades för Super Cubs, och var ursprungligen

Detta häfte bygger på ett tal som biskop Sören Dalevi höll den 10 januari 2024. Talet sändes från Kristinehamns församlingshem och var riktat till medarbetare och förtroendevalda i Svenska kyrkan i Karlstads stift.

För fler texter och filmer av biskop Sören Dalevi, bland annat en inspelad variant av detta tal, besök www.svenskakyrkan.se/karlstadsstift

Utgiven 2024, första tryckningen. Tryckt på: JustNu, Karlstad
© Sören Dalevi

gjorda för stadskörning i Tokyo. Och det hände sig en lördag eftermiddag att en frustrerad anställd på Honda åkte upp för kullarna väster om Los Angeles med sin Super Cub. Men han insåg när han åkte uppför kullarna att han med den lilla lätta, alerta motorcykeln lätt kunde köra av vägen, och åka upp och ner för kullarna – offroad. Så han gjorde det, han åkte av vägen och brände upp och ner för backarna. Och han tyckte det var jättekul. Så nästa lördag tog han med sig sina arbetskamrater på Honda, och de åkte upp och ner för kullarna på sina Super Cubs och hade jätte-skoj. Folk som såg dem åka upp och ner på kullarna blev fascinerade, och ville också ha såna där motorcyklar. Men cheferna hemma i Japan var skeptiska till idén, det var ju HD man skulle konkurrera med, inte skulle man väl sälja Super Cubs?! Men sakta men säkert började man vänja sig vid idén... och resten är historia. Genom att sälja en helt annan sorts motorcykel, kom man att göra succé och hitta ett helt nytt segment, personer som aldrig tidigare åkt motorcykel. Personer som ville åka offroad.

Vad Honda gjorde var att man vågade åka där ingen tidigare åkt – vid sidan av vägen. Man testade nytt och fann offroad-motorcykeln. De tänkte annorlunda. Metanoeo.

Guds rike är nära, omvänd er och tro på budskapet.

Vi ber:

Gud

Hjälp oss att leva i omvändelse,

hjälp oss att tänka annorlunda.

Vi ber idag särskilt för Karlstads stift,

för människorna som vi är satta att betjäna.

Välsigna dem.

Välsigna oss.

Hjälp oss att visa kärlek mot varandra.

Amen.

Biskopens linjetal år 2024

Låt mig få återvända till exemplet Honda, och vikten av att tänka annorlunda: jag tror nämligen på riktigt att det finns något att lära här som kyrka.

Jag ska säga att exemplet Honda är ett exempel som en av världens ledande forskare på organisationer, Clayton Christensen, lyft fram. För vad är det, säger Christensen, som gör att vissa organisationer lyckas anpassa sig till nya situationer, medan andra misslyckas och på sikt försvinner? Och då utgår han från exemplet Honda. Det var nämligen ruskigt nära att Honda gick under som företag i USA. Men det som gjorde att de vände och blev en succé var – enligt Christensen – att de omfamnade det oväntade. De omfamnade det oväntade. De låste sig inte vid att de var tvungna att konkurrera med Harley-Davidson, utan när det oväntade hände vågade de satsa tid och energi och resurser på det oväntade.

Jag har tänkt en del på exemplet Honda när jag rest runt i stiftet de senaste åren. Spaghetti-gudstjänster på onsdagskvällar i Åmål, Himmel och Pannkaka-gudstjänster på torsdagar i Brålanda, Onsdagsträffar i Kil, Säfte-mässan i Säfte, Barnens Katedral i Karlstad, Rocka Sockorna här i Kristinehamn ... och så vidare och så vidare. Mängder av goda initiativ som poppar upp runt om i vårt stift som fyller kyrkan och som, när folk berättar om det för mig, får det att glittra i deras ögon. Det är, tänker jag, vår motsvarighet till att åka offroad, vår motsvarighet till att åka Super Cub i Los Angeles.

Men jag hör också ibland talas om att det som ofta är vår motsvarighet till Harley-Davidson, nämligen söndagens gudstjänst, stundtals läcker olja, och ibland faktiskt mer än olja... det suger en massa energi men ger ibland mindre tillbaka. Och jag tänker: det är inte fel med Harley-Davidson, men det är heller inte fel på offroad. Det finns inget skäl att idealisera det ena och smutskasta det andra: båda är viktiga. Men lever vi i en bygd där vi själva och de som bor där primärt vill åka offroad, så låt oss fokusera på det. Låt oss lägga vårt fokus där, utan att skämmas för det. I en luthersk kyrka är det viktiga evangeliet, inte formen. Att vara lutheran är att köra offroad.

Det här får mig för övrigt att reflektera över mitt valspråk, Människa bland människor.

Mitt valspråk består ju av en bibel med två symboler i. Till vänster i vapnet ser du den judiska menoran, den sjuarmade ljusstaken, som symbol för Gamla testamentet. Till höger ser du den kristna fisken, en

av de äldsta kristna symbolerna, som symbol för Nya testamentet. Det andra fältet utgörs av Karlstads stifts vapen, ett standar med ett kors på. Jesus Kristus – sann människa och sann Gud – har segrat för att världen ska få leva. Och underst ser du mitt motto; ”Människa bland människor”. Det är ett citat som kommer från Ireneus, en biskop som levde på 200-talet. I Ireneus teologi och hållning finns en inställning till tillvaron som funnits i den kristna historien under årtusenden. Och den inställningen lyder: Eftersom skapelsen är god, och eftersom Gud

har skapat den, så finns Gud redan hos min medmänniska. Jag måste således i mötet med medmänniskan, liksom Moses vid den brinnande busken, ta av mig sandalerna för jag står på helig mark.

Gud har så att säga varit hos min medmänniska före mig. Denna syn på människan är mycket tydlig hos Ireneus, men den finns hos flera av urkyrkans andra teologer, till exempel Justinus Martyren och Origenes. De båda sistnämnda återknyter till en tanke, som verkar ha varit vanlig i urkyrkan, om att det finns ett gudsfrö nedlagt i varje människa. Gud har skapat världen och gjort varje människa till sin avbild, och därför finns i varje människa ett frö av Gud. Gud finns med andra ord redan där, enligt detta sätt att se på tillvaron, och det gäller bara att uppmuntra medmänniskan att finna gudsfröet inom sig. Och den attityden, den inställningen är för mig en del av att vara människa bland människor.

För att återvända till Honda-metaforen, så är det viktiga att hjälpa människor att hitta sitt gudsfrö. Vissa finner gudsfröet genom att åka Harley Davidson, men andra gör det genom att åka offroad. Det viktiga är att gudsfröet hittas och uppmuntras.

En konkret religion

Vår stiftsteolog Otfried Czaika var på konferens i Ungern med protestantiska kyrkor för ett tag sedan. Vittnesbörden han hörde från Schweiz, Nederländerna, ja, från hela Europa talade om att det kristna budskapet på många sätt har blivit kulturellt främmande. Yngre människor har förlorat den kulturella förståelsen av det kristna innehållet. En av föredrags-hållarna var en disputerad präst som ansvarade för ett ekumeniskt center. Han skulle anställa en kollega, och ställde på anställningsintervjun frågan: är du katolik, lutheran eller reformert? Men den som intervjuades fattade inte frågan. Till slut svarade hon: ”Jag är normal”. Jag är normal.

Det väcker frågan hur framtiden ser ut, och vad kyrkans uppdrag och mission är. Ni har ju hört mig säga: ”Gud tänker 2030 – inte 1950”. Och här kommer min spaning: dogmatiska och läromässiga skillnader mellan kyrkor kommer att bli allt mer ointressant för folk i gemen. Frågor som istället kommer vara viktiga är miljöfrågan, frågor kring krig och fred, den psykosociala utmaningen – barns och ungas psykiska välmående, HBTQI ... slutsatsen är att kyrkan kommer tvingas att vara mer politisk, utan att för den skull bli partipolitisk. Därför kommer omvärldsanalys att bli allt viktigare i kyrkan: vad är det som sker i vår tid, och hur påverkar det oss?

Flera av oss har hört Mikael Kurkiala och David Thurffjell föreläsa, och båda sysslar med omvärldsbevakning. Vad är det att vara kyrka i vår tid, och vilka frågor är det vi ska besvara? Är det enbart individens frälsning? Det tror inte jag. Tar vi inte ställning i tidens avgörande frågor – miljön, kriget, det sociala måendet – så blir vi världsfrånvända och ointressanta.

Jag vet inte om ni har sett tv-serien The Crown. Den går på Netflix. I andra säsongen, femte avsnittet, avhandlas en sann berättelse om en lord som ifrågasätter det brittiska kungahuset. Han får till slut träffa drottning Elizabeth, och de för ett samtal om hur kungahuset kan utvecklas. Han

säger vissa saker som även vi som kyrka kan lära oss av, och nu citerar jag direkt ur serien: ”För det första: sluta upp med det som är otidsenligt. Sluta göra saker som kan uppfattas som elaka, diskriminerande och rent av olagliga. För det andra: Gör dig av med de gamla strutsarna, de som sitter med huvudet i marken och som hindrar kungahuset att utvecklas och följa med resten av världen. Öppna istället upp, sänk vindbryggan. För det tredje: Var transparent och tillgänglig, var inkluderande och jämlik.”

Jag tänker att detta är råd som även vi som kyrka kan ta till oss. Att vi slutar upp med att vara otidsenliga, att vi slutar upp med att ljuga för oss själva och låtsas att vi lever i en tid som inte längre existerar. Och kanske framförallt: att vi på riktigt vågar vara tillgängliga, öppna, inkluderande och jämlika.

Blott i det öppna ligger vår möjlighet, låser vi om oss kvävs och förtvinnar vi.

En forskare jämförde en gång Engelska kyrkans relation med det engelska folket med de två olika delarna av ett gummiband. Om kyrkans värderingar är här, och folkets är en liten bit därifrån, så är det ok. Det kommer alltid finnas, och ska finnas, en spänning mellan de två polerna. Men om

Det är vår utmaning som kyrka, att stå för en kristendom som är förankrad i tiden. För Gud tänker 2030, inte 1950.

värderingarna upplevs vara allt mer märkliga i kyrkans del, och så var fallet i Engelska kyrkan när man hävdade att kvinnor inte kunde bli präster eller att homosexuella inte kunde gifta sig, blev spänningen för stor. Relationen mellan kyrka och folk sprack. Vi har fortfarande kvar den relationen i Sverige, men ska den vara kvar

är det vi som har bollen. Det är vår utmaning som kyrka, att stå för en kristendom som är förankrad i tiden. För Gud tänker 2030, inte 1950. Vi är inte ett litet perifert och instängt särintresse, utan vi är viktiga för Sverige. Vi är viktiga för vårt samhälle.

Ja, vi är viktiga för vår demokrati.

Demokrati behöver religion

Sociologen Hartmut Rosa, en av Europas främsta vetenskapliga auktoriteter, kom nyligen ut med en bok som heter *Demokratie braucht Religion*

– Demokrati behöver religion. Han menar i boken att det inte är någon tillfällighet att demokratins kris sammanfaller med religionens kris i västvärlden. Rosa konstaterar att demokrati inte fungerar i ett aggressivt samhällsklimat. Han konstaterar att demokrati inte bara handlar om att vara och en av oss har en egen röst. Det räcker inte, nej, vi måste använda våra öron också. Det räcker inte att vi bara talar utan att också lyssna och ta till oss vad de andra säger. Intellectuell redlighet innebär att också lyssna till vad de som tycker annorlunda än mig säger. Kanske finns där argument som har något att säga mig?

Demokrati kräver att jag kan lyssna. Och denna lyssnandets insikt kan religionen hjälpa oss med. Kristen tro utgår ju ifrån att ingen av oss är perfekt, att vi alla har syndat och gått miste om rättfärdigheten från Gud för att säga det med Paulus, och det gör att religionen skapar en insikt om att ingen är perfekt – att vi därför måste lyssna och vara ödmjuka. Inför Gud, men också inför våra medmänniskor. Hartmut Rosa säger detta på ett glasklart sätt i sin bok, men budskapet är ju i sig inget nytt. Redan Ransätersonen Erik Gustaf Geijer sa det här för snart 200 år sedan: utan religion uppstår och består inte ett samhälle. Religionen är enligt Geijer samhällsbildande. Det är det Rosa inskräper 200 år efter Geijer. Utan religion uppstår och består inte ett samhälle

Jag vill i det här sammanhanget fokusera på det Hartmut Rosa – som själv är kristen – ser som framtiden för kyrkan. För Rosa efterlyser en enkel och konkret religion, en konkret religion som förmår att skapa en förbindelse mellan vår värld och en annan värld. ”Människan går i kyrkan för att få röra vid andra världar” för att säga det med Fjodor Dostojevskij. Människor har behov av en förbindelse mellan vår värld och en annan värld. Rosa konstaterar att i vår tid så sysslar allt fler med Tarotkort, astrologi, stenar och annat liknande. ”Varför sysslar man med astrologi?”, frågar sig Rosa. Och svarar: självklart inte för att man tror att det rent astronomiskt sett är trovärdigt eller erbjuder en bra vetenskaplig förklaringsmodell. Nej, det är populärt eftersom det på ett mycket handgripligt sätt erbjuder en relation mellan kosmos – universum – och mitt innersta. Grunden i min existens är inte ett

Människor har behov av en förbindelse mellan vår värld och en annan värld.

kallt, fientligt och alienerande universum, utan det finns mönster, mening, sammanhang. Rosa lyfter fram bibelordet från Jesaja 43:1: ”Jag har kallat dig vid namn, du är min”. Det är det vi vill känna. Det är det vi vill erfara.

Vi har ju en 17 årig dotter hemma, och alla som har tonåringar hemma vet att man får vara glad om man hittar något man kan se ihop på TV. Så vi tittar på Expedition: Robinson. I förra årets sändning hade en av deltagarna med sig Tarotkort som personlig sak. Inför tävlingarna la hon upp ett kort för vad laget kunde förvänta sig, och ett kort för hur det skulle gå. Flera var skeptiska, men alla var ändå med, och Sanna var ju inte en dum person, hon är ju chef hemma i Sverige. Men som en av deltagarna sa: ”Sen vet jag av erfarenhet att de här korten har ett ganska brett tolkningsspektrum. Men för ändamålet, att peppa upp laget idag – superbra”.

Jag tänker att kyrkans uppdrag i vår förvirrade tid just är att påminna om att Gud har kallat oss vid namn, att vi är hans. Att Gud är kärlek, att Gud vill oss väl, att han har en tanke bakom var och en av oss. Även när livet är skräp, även när det är krig och vädret löper amok, är det så. Gud vill oss väl.

Hartmut Rosa avslutar med att betona att religionen har kraften, att kristendomen har en arsenal av psalmer, berättelser, ritualer, gester, musik, rum och praktiker som har möjlighet att tala direkt till människor.

Det jag tror vi kan lära av religiösa uttryck som astrologi och tarotkort är att våga vara handgripliga, konkreta och framförallt förenkla tillgången till Gud. Jag tänker till exempel på att tända ljus i ljusbärare, jag tänker på våra fina kyrkogårdar, jag tänker på öppna kyrkor som behöver vara just öppna, jag tänker på frälsarkransen, jag tänker på vår diakoni... jag tänker på allt det fina vi gör som kanske inte är Harley Davidson utan som är offroad.

Det måste vara enkelt och okomplicerat att möta Gud, hands on, och inte nödvändigtvis vara inbakat i en massa svåra teoretiska ord eller i en finkulturell vokabulär. Ska man vara folkkyrka måste man också kunna vara folklig. Våga köra offroad, och inte bara fokusera på Harley-Davidson.

Apropå att kristendomen är viktig för att förstå det svenska samhället; Jag vill i det här sammanhanget återknyta till en berättelse som några av er hört tidigare, men som bär en poäng som är viktig att poängtera.

Fred

För det var just Fred han hette, han var forskare i religionsvetenskap från Uganda, och jag stötte på honom när han gjorde sin intervjuforskning om sekularisering. Han hade hört att Sverige var världens mest sekulariserade land. Det var därför han hade kommit hit.

Några månader senare återvände Fred till Uganda, och han skrev sin artikel. Men den handlade inte om det han först hade trott. Tvärtom, artikeln handlade om världens mest kristna land: Sverige.

När jag berättar om Fred brukar jag få höra att han nog inte riktigt förstod Sverige, eller för den delen de västerländska samhällena. Till dem som säger så brukar jag svara att Fred väl kände till de västerländska samhällena, att han gjorde sina doktorandstudier i Storbritannien där han också tog ut sin doktorsgrad. Fred hade bara ett annat perspektiv, och det gjorde att han såg det jag själv varit blind för.

Världens mest kristna land?! Jag vet inte, men Fred hade många bra poänger. Han lyfte fram den svenska socialtjänstlagen, och visst fick jag erkänna att den är ett evangelium i sig. Systembolaget, visst är det en kristlig tanke att folk inte ska suppa skallen av sig? Det svenska utbildningssystemet, som trots sina brister faktiskt ger både en andra och en tredje chans för den som så önskar, oavsett social bakgrund eller ekonomiska muskler. Jag tog med honom till Geijerskolan, en folkhögskola där bland andra gymnasielever som kuggat fick en andra chans. Fred sa: ”Sören, i England, där jag gjorde mina doktorandstudier, hade flera av dessa varit uteliggare. Och ni ger dem en andra chans, gratis. Är inte det kristet?” Den fria sjukvården, föräldraledigheten, det svenska välfärdssamhället... Fred såg och pekade på ett samhälle som varit genommarinerat av kristna värderingar under ett årtusende, och

Jag tänker att kyrkans uppdrag i vår förvirrade tid just är att påminna om att Gud har kallat oss vid namn, att vi är hans.

Fred såg och pekade på ett samhälle som varit genommarinerat av kristna värderingar under ett årtusende, och där det kristna budskapet därför också satt sina spår.

där det kristna budskapet därför också satt sina spår. Och hade inte Nathan Söderblom talat om vikten av att integrera kristna värderingar på ett genomgripande sätt i det svenska samhället? Var det inte det som det svenska välfärdssamhället ytterst vittnade om?

Jag menar att det är viktigt att ta Freds insikter på allvar. Han är dessutom inte ensam, flera forskare har påtalat samma sak (till exempel Philip Manow, Grace Davie och, vår egen, Per Pettersson).

Det är därför dags att vi tydligare och med större stolthet börjar tala om folkkyrkan som begrepp igen. Folkkyrkan är nämligen den mest lämpliga kyrkosynen för en kultursfär som stått under kristen kulturpåverkan under tusen år.

Älska din nästa

Avslutningsvis: i vår halvgalna tid, så illa märkt av krig och populism, behöver vi återvända till Bibelns allra, allra tråkigaste bok, nämligen Tredje Moseboken. Orden ”Älska din nästa som dig själv” kommer ju nämligen från Tredje Moseboken, kapitel 19. Och enligt Jesus är ju dessa ord de viktigaste i Bibeln. Men den judiska traditionen lägger här till en sak: läser man orden ”Älska din nästa som dig själv” i det sammanhang där de är placerade, i sin kontext, så tar de faktiskt sin utgångspunkt i hur man ska bete sig mot den människa som man tycker illa om, ja, hyser agg till. Så här står det i Tredje Moseboken:

”Du skall inte bära agg mot din broder utan tillrättavisa honom, så att du inte för hans skull drar skuld över dig. Du skall inte ta hämnd och inte hysa vrede mot någon i ditt folk, utan du skall älska din nästa som dig själv. Jag är Herren.” (3 Mos 19:17-18)

Älskar du sin nästa som dig själv är detta kontexten: du måste konfrontera den du har svårt för med vad det är, öppet och hederligt. Den store judiske tänkaren Maimonides skriver att vi ska gå till vår nästa och rakt ut säga: ”Varför gjorde du så och så mot mig? Varför betedde du dig så där?”. För det kan ju faktiskt vara så att vi har missförstått varandra. Eller att det jag anklagar någon för inte stämmer. Och om man ångrar sig, ja, då måste vi förlåta och inte vara elaka mot varandra. Så långt den judiska traditionen, som jag tror att vi har en del att lära av i vår kristna tradition,

där vi lätt hamnar i att gnälla och tala illa om varandra bakom ryggen. Men det är inte att älska vår nästa som oss själva. Istället: berätta om din känsla av att ha blivit sårad för din nästa. Genom att vara ärliga och raka mot varandra kan vi så uppnå försoning. Det är sammanhanget bakom ”Älska din nästa som dig själv”, och hur orden ofta tolkas i det judiska sammanhanget.

Och jag tänker att det är ord vi kan lära något av i vår tid, där vi verkar ha alltmer svårt, ja, förtvivlat svårt, att leva tillsammans.

I en sådan tid är den bibliska lärdomen: Försök att förstå din nästa, försök att leva dig in i hennes situation och konfrontera henne om det är något som du inte förstår. Jag vet, det är inte enkelt. Men det är att tänka anorlunda. Det är att följa Jesus idag. I en tid där vårt viktigaste budskap är att Gud vill oss väl.

För Guds rike är nära, det är dags att vi omvänder oss och tror på budskapet.

Amen.

Frågor att fundera på och kanske diskutera tillsammans med andra

- Kan du se och ge exempel på verksamheter som skulle kunna identifieras som offroad och som Harley-Davidson i dina sammanhang?
- Hur kan vi ta med oss bilden av gudsfröet som finns i varje människa in i våra olika möten med människor?
- Reflektera kring tanken på kyrkan som politisk men ej partipolitisk!
- Omvärldsanalysen beskrivs som allt viktigare för kyrkan. Fundera kring vad det är att vara kyrka i vår tid i just dina sammanhang!
- Hur tänker du kring påståendet att Sverige är världens mest kristna land?

